

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ЗА ОБУЧЕНИЕ НА УЧЕНИЦИ-МИГРАНТИ

В НАЧАЛЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕТАП (I – IV КЛАС)

I. Общо представяне на учебната програма

Настоящата учебна програма е предназначена за изучаване на български език от ученици-мигранти в задължителна училищна възраст – деца на граждани на държави-членки на ЕС, на Европейското икономическо пространство и Швейцария, които живеят в България и се обучават в началния образователен етап (I–IV клас) на българското училище.

Учебната програма по български език за обучението на учениците-мигранти синхронизира държавните образователни изисквания за учебното съдържание по български език и литература и Общата европейската езикова рамка, като поставя акцент върху особеностите на българския книжовен език и общите нива на комуникативната езиковата компетентност, определени в рамката.

Учебната програма отчита различната степен на владеене на книжовния български език от учениците-мигранти. Тя е структурирана в два модула: 1. Модул „Начално ограмотяване” и 2. Модул „Езиково обучение”. Прилага се единият или другият в зависимост от потребностите на конкретния ученик за интегриране в българската езикова среда, обусловени от възрастовата група и семейната среда. Учениците, които не говорят български език, започват обучение по модула „Начално ограмотяване”, а учениците, които познават част от българската азбука и владеят механизма на четене, се обучават по модула „Езиково обучение”. Въпреки това при прилагането на модулите не се изисква спазване на строга последователност, а се допуска учителят по своя преценка да прави подбор на учебното съдържание в съответствие с възможностите на учениците и с целите на учебния предмет *Български език и литература* в задължителната подготовка на съответния клас.

Учебната програма е разработена при спазване на комуникативноречевия и действияния подход. Очакваните резултати са конкретизирани по отношение на основните умения за говорене, слушане, четене и писане. Овладяването на граматични знания се осъществява комплексно и имплицитно на функционално ниво. То се реализира във връзка с лексикалната работа за натрупване на лексикални единици в речника на учениците. Определени са тематични области и конкретни теми към тях, чрез които се уточнява съдържателният обем на лексикално-граматичния материал. Подборът на основни граматични понятия е направен из областта на всички раздели на езикознанието – фонетика, лексикология, словообразуване, морфология и синтаксис. Той е съобразен с целите на обучението във всеки модул и определянето на необходим минимум, предпоставка за овладяване на български език като основа за социализация и интегриране на учениците в българското училище.

Учебната програма определя цели на обучението по български език, които се свързват с покриване на ниво В1 от Общата европейска езикова рамка. Учебната програмата се реализира в 90 часа годишно (3 часа седмично), които за всеки от модулите се разпределят, както следва:

Модул „Начално оgramотяване“:

- подготвителен етап на обучение – говорене и слушане (до 12 часа);
- основен етап на обучение – четене и писане (78 часа);

Модул „Езиково обучение“:

- Български език (**четене**, говорене, слушане) – 40 часа;
- Български език (**писане**, четене, говорене) – 50 часа.

Учителят по своя преценка може да комбинира основните дейности говорене, слушане, четене и писане, както и броя на часовете за тях.

Обучението по всеки модул може да бъде организирано индивидуално или в група в зависимост от броя на учениците и конкретните училищни условия.

То се реализира посредством специално разработени учебни помагала или учебни материали, подготвени от учителите. Възможно е да се използват подбрани учебни задачи и адаптирани текстове от методически разработки, включени в учебниците, учебните тетрадки и учебните помагала по български език и литература за началния образователен етап.

II. Цели на обучението по български език за мигранти

Чрез обучението по български език на ученици-мигранти се цели:

- да се формират интерес и положително отношение към българския език;
- да се създава мотивация за изучаване и усвояване на българския език;
- да се породят интерес към българската култура и желание за межкултурно общуване, като се съхранява националната идентичност;
- да се усвоят стратегии и основни умения за устно и писмено общуване на български език.

Чрез обучението по Модул 1 „Начално оgramотяване” се реализират следните **задачи**:

- да се овладеят умения за правилно артикулиране на фонемните варианти в потока на речта и да се развие фонематичният усет на децата към звуковете в българския език;
- да се усвои българската азбука в нейния печатен и ръкописен вариант;
- да се овладее механизъм на четене на български език;
- да се стимулира синхронизирането на четенето с разбирането;
- да се усвои изписването на ръкописните букви от българската азбука;
- да се натрупа определен обем лексикален запас и езикови умения като основа за устно общуване на български език.

Чрез обучението по Модул 2 „Езиково обучение” се реализират следните **задачи**:

- да се овладеят обобщени представи за основни езикови единици на книжовния български език;

- да се усвоят основни правила за правилен изговор и правилно писане на български език;
- да се затвърдяват уменията за четене и разбиране на прочетеното;
- да се усъвършенстват уменията на учениците да образуват граматически форми;
- да се обогатява лексикалният запас за по-точно и разнообразно изказване на мисълта;
- да се усъвършенстват уменията за правилна и уместна употреба на овладени граматични форми и лексикални единици в устната и в писмената реч.

	Очакван резултат: • Разбира кратки въпроси и отговори, елементарни инструкции, когато се говори бавно и ясно. • Назовава изображения, предмети, действия, качества на предметите от заобикалящата го действителност. • Отделя думи и група от думи в потока на речта по позната тема, свързва слухов и зрителен образ, разпознава основни интонационни модели, жестове за потвърждение, отрицание и указание. • Включва се уместно в диалог, без да прекъсва останалите събеседници. • Разбира в позната ситуация съдържанието на кратък текст – история, приказка или диалог, представени с познати езикови структури и ясно произношение. • Разпознава формулите на речевия етикет и си служи с тях.	картини с помощта на словесни опори. • Споделя преживяна случка с помощта на словесни опори. • Описва устно предмет, животно с помощта на словесни и сетивни опори.	текст	– да свързват дума или кратко изречение с графичен модел; – да работят в група или индивидуално; – да участват в различни ролеви игри, като огласяват движения, реплики и заемат различни роли (говори, слуша, отговаря, отрича, утвърждава); – да питат и да отговарят; – да слушат кратки текстове и да свързват чутото с илюстрации или картини; – да слушат приказка и да оцветяват герои или други съдържателни детайли от приказката с подходящи цветове; – да слушат и да репликират адекватно; – да пресъздават описана ситуация за общуване; – да пеят български песни; – да слушат и възприемат информация, подадена от различни източници (разказ на учителя, диск и др.); – търпеливо да изслушват другите участници в	

				разговорите; – да научават и използват в конкретна ситуация формули на речевия етикет: представяне, поздрав, молба, благодарност, извинение, които се използват вкъщи, в клас, в училище, на улицата, в сладкарница, в магазин и др.	
Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	Стандарт 4 ПИСАНЕ • Владее основни норми на графичната и писмената система на българското писмо.	Ученикът : • Изписва елементи, необходими за изписването на букви. • Различава познати от непознати букви в българската и в другите азбуки.	елементи на букви букви печатни		линии (изобразително изкуство) букви и цифри (математика)
2. ОСНОВЕН ЕТАП (с акцент върху четене и писане)					
Социокултурна компетентност: Устно общуване	СЛУШАНЕ: Стандарт 3 • Умее да изслушва другите говорещи. Очакван резултат Ученикът: • Слуша и разбира кратки диалози.	Ученикът : • Разбира устни обяснения и указания на учителя. • Разбира устно кратко изказване на съученици и на други участници в диалог.		На учениците се дава възможност: – да участват в ролята на слушатели при устно общуване в диалогична или монологична форма.	
Социокултурна компетентност: Устно общуване	ГОВОРЕНЕ: Стандарт 3 • Заема своето място в диалог.	Ученикът: • Задава въпроси, като правилно съставя въпросително изречение и го изговаря	Диалог (разговор)	На учениците се дава възможност: – да анализират словесен състав на	– число, въпрос, отговор (математика) – текст (математика, роден край)

	Очакван резултат: Ученикът: се включва в диалог по подходящ начин. поддържа разговора със събеседниците си. Стандарт 3 Владее основни норми на книжовния изговор. Очакван резултат: Ученикът: Изговаря правилно фонемните варианти в потока на речта. Стандарт 3 Стреми се да се придържа към темата. Очакван резултат: Ученикът: Води смислен разговор по дадена тема, без да се отклонява от нея. Стандарт 3 Говори с подходяща за ситуацията интонация, жестове, поза. Очакван резултат:	със съответната интонация. Отговаря на въпроси, като създава кратки съобщителни, възклицателни и подбудителни изречения и ги изговаря със съответната интонация. Разказва устно по серия от картини, по лично преживяване или наблюдение с няколко смислово свързани изречения. Описва устно своя представа за предмет, животно, растение с две-три свързани по смисъл изречения. Споделя устно свои лични впечатления по конкретна тема, свързана с ежедневието.	Въпрос Отговор съобщавам заповядвам възкликвам	кратки и разширени прости изречения; – да свързват графичен модел с изречение или дума и да правят такъв модел; – да слушат и отделят изречения в потока на речта; – да изпълняват като сценка откъси от чути текстове, сюжета на серия от картини; – да съставят диалози по картини и да заемат различни роли при тяхното изпълнение; – да съставят кратки изречения по картини или наблюдавани действия; – да възпроизведат устно диалози, записани на магнитен носител; – да възпроизведат устно няколко свързани по смисъл изречения.	– картина, цвят, форма (изобразително изкуство) – песен (музика) – движение, положение на тялото (физическо възпитание и спорт) – действие (домашен бит и техника)

	Ученикът: • При говорене уместно използва интонациите на различните видове изречения по цел на общуване. • При говорене използва подходяща поза и подходящи жестове.				
Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	ЧЕТЕНЕ Стандарт 4 • Чете на глас гладко, с адекватна интонация и темпо, правилно поставя паузите; доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното. Очаквани резултати: Ученикът: • Чете цялостно думи, като точно поставя ударенията и правилно изговаря фонемните варианти. • Чете изречения с подходяща интонация. • Чете кратки текстове с подходяща интонация и правилно поставени паузи. • Показва, че разбира прочетеното. • Разбира указания от учебниците; покани, съобщения, лични писма и картички; материали от детски списания.	Ученикът: • Разпознава буквите. • Владее асоциацията звук-буква. • Владее механизма на четене. • Чете цялостно думи с адекватно ударение. • Чете гладко и правилно кратък текст с адекватна интонация и темпо. • Показва при четене на глас или наум, че е разбрал основния смисъл на прочетеното. • Ориентира се в съдържанието на съобщения, обяви, комикси, кратки описания, кратки откъси от разкази, приказки. • Ориентира се в текстовете с помощта на илюстративен материал към него. • Ориентира се в лексикалното значение на синоними и антоними. • Служи си с учебни речници.	гласни и съгласни звукове сричка заглавие на текста	На учениците са дава възможност: 1. За овладяване на звука и буквата: – да възприемат слухово звука в различни позиции в думата и да го разпознават; – да изговарят или изпяват гласни звукове; – удължено да изговарят в думата съгласни звукове; – да свързват думата със звуков модел; – правилно да изговарят при съпоставяне думи с тесни и широки гласни, със звучни и беззвучни съгласни, думи с и и й, думи с противопоставяния а – я, у – ю, о – ъо (бал – бял, арка – ярка, лук- люк и	

				др.); – по-бавно и по-бързо да изговарят скороговорки с труднопроизносими звукове; – да свързват звуковия състав с буквения състав – звуково-буквен анализ; – да свързват звукови и буквени модели на дума. 2. За овладяване начин на четене: – да упражняват многократно механизма на четене; – да четат сричкосливащо; – да четат сричката като цялостна графична единица с промяна на скоростта на четене. 3. За овладяване на цялостно четене: – да четат думи чрез сричкосливане; – да четат думи с прибавяне, отнемане и заменяне на звукове (букви), на срички,	

				на морфемни части; – бързо да четат думи; – да четат думи, образувани чрез „търсещо” четене; 4. За синхронизиране на прочитане и разбиране: – да четат думи, словосъчетания и да ги свързват с картинка; – да четат думи и допълват по смисъл в изречения; – да четат думи и да ги свързват по смисъл в изречения; – да четат изречения с промяна в словесния състав, словоредата и вида на изречението; 5. За разбиране смисъла на текст: – да четат думи от текста и да ги преоткриват в него; – да четат изречения от текста и да ги свързват в текст според тяхната последователност;	

				– подборно да четат думи от изречения в текста; – да задават въпроси по текста; – да отговарят на въпроси по текста; – да четат думите на героите в текста; – да възпроизвеждат смисъла на изречения от текста; – да четат цялостно текст.	
Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	Стандарт 4 ПИСАНЕ: • Владее основни норми на графичната и писмената система на българското писмо; пише четливо; пише правилно думи с правописни особености; владее основната употреба на пунктуационните знаци; отделя изреченията в текста, като означава началото и края им; пише разделно думите без собствено ударение Очакван резултат: Ученикът: • Пише правилно буквите. • Умее да свързва при писане буквите според изискванията на	Ученикът: • Изписва правилно на кирилица буквите и буквосъчетанията, специфични за българския език. • Свързва правилно буквите при писане на думи. • Пише разделно думите без собствено ударение. • Открива пропуснати букви или думи и ги допълва. • Пише думи, словосъчетани, изречения и кратки текстове. • Записва правилно кратки съобщителни и въпросителни изречения. • Отделя изречения в текста според изискванията.	ръкописни букви	На учениците се дава възможност: – да пишат по пунктир букви и думи; – да пишат по образец букви, срички, думи и изречения; – да преписват думи, изречения, кратки текстове; – да преписват думи, изречения или кратки текстове с допълване на пропуснати елементи; – да пишат под диктовка букви, думи, изречения,	

Езикова компетентност	българското писмо. • Пише четливо. • Пише, като прилага изучените правописни правила. • Пише правилно видовете изречения в началото и края. • Пише текст, като спазва изискванията за записване на заглавието и изреченията в текста. Стандарт 2 • Открива синоними и антоними. • В речта си използва в определен обем синтактичните ресурси на езика: служи си с различни по цел на изказването и по състав изречения; използва различни словоредни варианти.	Ученикът: • Разбира смисъла на думи с близко значение. • Разбира смисъла на думи с противоположно значение. • Може да заменя в изречение думи с близко значение. • Съставя съобщителни и въпросителни изречения в различни словоредни варианти. • Владее граматични форми за число на съществителни и прилагателни имена, на глаголи, за род на прилагателни имена и за лице на глаголите (аз, ти, той, ние, вие, те). • Владее форми на глаголи за съобщаване на действия, ориентира към вчера, днес,	Граматичните форми се овладяват функционално в процеса на овладяването на езикови структури като модели за употреба в речта.	кратки текстове; – да откриват пропуснати букви или думи и да ги допълват; – да преобразуват и записват изречения с променен словоред; – да допълват думи в изречение за запазване или промяна на неговия смисъл. На учениците се дава възможност: – да образуват граматични форми на съществителни и прилагателни имена, на глаголи по образец; – да заменят звукове в думи, за да образуват нови думи; – да съставят изречения по графичен модел и сетивна опора; – да свързват думи по смисъл за постигане на лексикална съчетаемост; – да свързват думи по форма чрез	

Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	ПИСАНЕ Стандарт 4 Създаване и разбиране на писмени текстове: създава съчинение по преживяване и по въображение; може да напише и да адресира писмо; създава	утре. Съгласува съществителни и прилагателни имена, съществителни имена и глаголи. Свързва по смисъл думи чрез предлози. Пише правилно думи с щ, ю, я, ъо, йо, дз, дж. Пише правилно определен обем думи с а – ъ, о – у, е – и. Ученикът : Пише кратки лични данни. Преписва кратък писмен текст самостоятелно, спазвайки правописни и пунктуационни правила.	съгласуване; – да избират подходящ предлог за свързване на думи в изречение; – да съотнасят думи, съчетания от думи или изречения към картина; – да попълват пропуснати думи в изречението чрез избор на предложени варианти; – да преобразуват изречения в съответствие с извършването на действието вчера, днес, утре; – да свързват форми на глагола с думите аз, ти, той, тя, ние, вие, те; – да свързват формите на СЪМ с думите аз, ти, той, тя, ние, вие, те. На учениците се дава възможност : – да преписват ръкописен текст; – да преписват печатен текст; – да пишат текст с опора (въпроси, серия от картини,	

	текст, в който предава съдържанието на чужд поведствателен текст.	• Преразказва писмено кратък текст по въпроси или чрез допълване на думи или изречения. • Пише кратък текст по аналогия, като отговор на въпроси, с допълване на думи и изречения, по серия от картини или по лично преживяване. • Пише и адресира лично писмо. • Надписва картички с пожелания, използвайки овладени езикови модели.		лично преживяване) – да преразказват кратък текст с опора (въпроси, ключови думи, илюстрации); – да поправят написаното; – да довършват текст, като допълват думи, изречения самостоятелно или чрез избор от дадени варианти; – да адресират писмо по образец; – да преписват пожелания по избор според ситуация; – да надписват картички по образец; – пишат писмо по конкретен повод с помощта на въпроси и ключови думи.

2. МОДУЛ „ЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ”

Социокултурна и езикова компетентност: Устно общуване	СЛУШАНЕ: Стандарт 3 • Умее да изслушва другите говорещи. • Отнася се с уважение към мнението на другите. Очаквани резултати: • Слуша внимателно при четене или устно разказване и показва, че е разбрал чутото. • Умее да възприеме и отделя информация, която е нова за него.	Ученикът: • Слуша и изпълнява устни инструкции. • Слуша и предава със свои думи чутото. • Обяснява това, което е чул.		На учениците се дава възможност: – да изказват свое мнение по чуто; – да записват думи по чуто или прочетено; – да предава със свои думи част от съдържанието на чуто или прочетено; – да задават въпроси по чуто.

Социокултурна и езикова компетентност: Устно общуване	ГОВОРЕНЕ: Стандарт 3 • Разказва свързано, предава чута история и може да я коментира. • Заема своето място в диалог. • Владее основни норми на книжовния изговор. • Говори с подходяща за ситуацията на общуване интонация, жестове, мимика. Очаквани резултати: • Говори по конкретен повод и при конкретна ситуация свободно, без мъчителни паузи и пропуски. • Реагира при диалогично общуване според целта на общуването и заеманата роля. • Изказва в устна форма правилно и ясно мислите си чрез различни по цел на общуване изречения. • Оформя според изискванията интонационно устната си реч и използва подходящи за целта на общуването жестове, мимика, поза.	Ученикът: • Говори правилно и ясно при диалогично общуване, като реагира подходящо на ситуацията и целта на общуването. • Споделя в устна форма свои мисли с няколко свързани по смисъл изречения. • Преразказва устно няколко свързани по смисъл изречения от съдържанието на чут или прочетен текст. • Съчинява по картина диалог и участва в пресъздаването му.	На учениците се дава възможност: – да участват в разнообразни по цел на общуване диалози в определена роля; – да избират начин за включване в диалог, като ползват подходящи речеви форми за учтивост и обръщения; – да съобщават нещо чуто или прочетено; – да преразказват устно откъс от прочетен текст или чута история; – да отговорят на въпроси по съдържанието на прочетен текст или разказана история; – да задават въпроси по съдържанието на прочетен текст или чута история; – да споделят свободно свое лично впечатление за нещо преживяно или наблюдавано; – да опишат устно с няколко свързани по смисъл изречения своя представа за предмет, животно, растение, природно явление.	

Езикова (метаезикова) компетентност	Стандарт 2 В речта си използва в определен обем синтактичните ресурси на езика: служи си с различни по цел на изказване и по състав изречения; използва различни словоредни варианти. Очаквани резултати: Овладеява определен обем граматични знания. Образува правилно граматични форми на основни езикови единици. Разбира връзката между лексикалното и граматичното значение на думите. Разбира връзката между смисъла, писането и вида на изреченията. Употребява правилно думи в определени граматични форми, като ги подбира според смисъла и словоредна на изречението.	Ученикът: Разпознава съществителни и прилагателни имена, глаголи и разграничава лексикалното и граматичното значение. Различава по лексикално значение умалителни собствени и нарицателни съществителни имена. Разпознава по род съществителни и прилагателни имена и свързва граматичните форми с лексикалното им значение. Разпознава по число съществителни и прилагателни имена, глаголи и свързва граматичните форми с лексикалното им значение. Разпознава близки по лексикално значение думи. Заменя думи с близко значение, без да променя смисъла на изречението. Добавя или заменя думи в изречението, като променя смисъла му. Разпознава изречението като смислово и интонационно завършена езикова единица. Разпознава съобщително и въпросително изречение и може да ги образува в различни словоредни варианти. Свързва две прости изречения в сложно и разделя сложно на прости. Създава прости кратки и разширени изречения.	съществителни имена умалителни същ. имена прилагателни имена глаголи род на същ. и прилаг. имена число на същ. и прилаг. имена; лице и число на глаголи съгласуване по род и число на същ. и прил. имена съобщително изречение въпросително изречение възклицателно изречение просто изречение сложно изречение подлог сказуемо	На учениците се дава възможност: да наблюдават, изследват и откриват характерни признаци на изучавани езикови явления; да четат и определят ключови думи в определения и обяснения за езикови явления; да разпознават езиково явление и негови граматически признаци; да свързват своите знания с конкретни примери за езиковото явление; да свързват граматичното и лексикалното значение на думите; да сравняват изучени езикови явления; да правят правописен анализ, като ползват овладените правописни норми; да обясняват наименованието на езиковото явление; да образуват нови думи чрез преобразуване на	

				звуковия състав; – да задават въпроси по езиков материал; – да пишат под диктовка; – да обясняват изпълнението на езикова или речева задача с помощта на модел; – да трансформират (преобразуват) езикови изрази по граматическа форма, по граматическо значение (единствено в множествено число и обратно; съществителни имена в глаголи и обратно и др.); – самостоятелно да подбират конкретни примери за изучавано езиково явление; – да съотнасят езикови явления по смисъл, по форма, по състав; – да разпознават отношения род-вид или вид-род.	

Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	ЧЕТЕНЕ: Стандарт 4 Чете на глас гладко, с адекватна интонация и темпо, правилно поставя паузите; доказва, че е разбрал прочетеното. Чете наум и доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното. Служи си с учебни речници. Очаквани резултати: Чете на глас с подходяща интонация с правилно изговаряне на фонемните варианти в потока на реста, с необходими паузи. Чете наум. Разбира прочетеното и отделя в него необходимата информация и ключови думи. Ползва учебни речници в конкретна ситуация.	Ученикът: Чете с подходяща интонация видове изречения по цел на общуване и по състав. Разпознава дума по описание на нейното значение. Чете и разбира езикова информация и може логически да я преработва (открива думи, задава въпроси, чете подборно, преразказва). Използва готови модели за изпълнение на езикови и речеви задачи. Ползва правописен речник, за да проверява правописа на думи. При писане кодира правилно звучащата реч.	На учениците се дава възможност: да четат езикова информация и да отделят същественото в нея; да четат диалози в художествен текст с подходяща интонация; да четат подборно думи, изречения или няколко свързани по смисъл изречения от текст във връзка с въпрос или изказано мнение; да работят с информация в схеми, таблици за сравнение и систематизиране на знанията; да попълват колективно или самостоятелно таблици, схеми.	
Социolingвистична и езикова компетентност: Писмено общуване	ПИСАНЕ Стандарт 4 Владее основни норми на графичната и писмената система на българското писмо: пише четливо; пише правилно думи с правописни особености; владее основната употреба на пунктуационните знаци; отделя изреченията в текста, като означава началото и края им; пише разделно думите без	Ученикът: Знае предназначението на буквите я, ю и съчетанията юо, йо и пише правилно думи, съдържащи меки съгласни. Пише думи със звукова промяна, свързана с изговора и писането на неударени широки и тесни гласни, звучни и беззвучни съгласни, струпани съгласни. Знае и прилага правописни правила за изговор и писане на съществителни и	На учениците се дава възможност: да пишат изречения, словосъчетания, кратки преразкази и съчинения, като прилагат в речевата си практика овладени правописни, граматични и синтактични знания и умения;	

	собствено ударение. Очаквани резултати: • Пише правилно буквите и ги свързва в думите. • Пише, като правилно кодира звучащата реч, без да пропуска или заменя букви. • Пише правилно думи с правописни особености, предвидени от програмата за изучаване. • Пише правилно видовете изречения по цел на общуване. • Пише разделно думите в изречението. • Обозначава началото и края на изреченията в текст.	прилагателни имена с непостоянно Ъ; на прилагателни имена и наречията – с н или нн; на глаголи в 1 и 3 л. ед. и мн. ч. с ударение на последната сричка; на глаголи в 1 л. ед.ч. и 1 л. мн. ч. • Употребява степенувани и нестепенувани форми на прилагателни имена и наречия, може да ги образува и пише правилно. • Пише слято наречия, образувани от други наречия. • Умее да членува подлога с пълен определителен член: -ЪТ, -ЯТ и други думи в изречението с кратък член: -А, -Я. • Пише правилно съществителни собствени имена. • образува правилно граматични форми на числителното име ЕДИН, на числителните редни имена и ги употребява правилно. • Владее правилата за пренасяне на думите на нов ред и може да ги прилага при писане на текст. • Пише разделно в изречението думи, които нямат собствено ударение. • образува граматични форми на същ. и прил. имена, на глаголи, местоимения и числителни имена и ги употребява в речта си. • образува форми за всички лица и числа на сег., мин. св, мин. несв., и бъд. време и ги употребява правилно в речта си. • Разпознава глаголните форми на спомагателния глагол СЪМ, образува	степенуване членуване	– самостоятелно или по групи, с указания от учителя или без тях да изпълняват езикови задачи за самоконтрол и самопроверка; – да пишат под диктовка; – да преобразуват думи по форма или граматично значение; – да преобразуват по вид изречения; – да подреждат изречения в текст според логическата последователност; – да редактират правописни и стилни грешки, като ползват готов алгоритъм; – да участват в определена роля в работата на група за изпълнение на конкретна езикова или речева задача; – да събират езиков материал от учебни помагала, учебни речници и други материали по конкретен въпрос или за конкретна учебна задача; – да проектират и изработват по групи нагледни материали за изучаването на	

Социокултурна и езикова компетентност: Писмено общуване	ПИСАНЕ Стандарт 4 Създаване и разбиране на писмени текстове: Създава съчинение по преживяване и по въображение; може да напише и да адресира лично писмо; създава текст, в който предава съдържанието на чужд повествователен текст.	ги и ги използва в речта си. Разпознава наречието и го употребява в речта си според смислов контекст. Разпознава числителните имена, различава числителни бройни и числителни редни, образува техни форми и ги употребява в речта си. Прилага готов алгоритъм за отстраняване на правописни и стилни грешки (порочни повторения, неточно употребени думи, недовършени или неясни по смисъл изречения). Ученикът: Създава в устна и писмена форма кратък повествователен текст по серия от картини, по лично преживяване, по въображение. Съчинява кратък описателен текст в устна или писмена форма по лично наблюдение (описание на предмет, животно, растение, природно явление). Съчинява диалог по картина по въображаема ситуация.	сег., мин. св., мин. несв. и бѣд. време наречие числителни имена числителни бройни числителни редни бройна форма за същ. имена от м. р.	конкретно езиково явление; – да допълват изречения по въпроси (кой, какво, къде, кога, защо); – да правят свой правописен речник на думи с правописни особености, при които допускат най-често грешки; – с едно или няколко изречения да си водят бележки по прочетено или чуто обяснение, разсъждение, съобщение. На учениците се дава възможност: – да определят границите на изреченията в текста и да ги записват правилно; – да допълват подходящо изречение в текста според неговата тема; – да пренареждат изречения в текста и да ги преобразуват за	

Социокултурна компетентност	Създава съчинение описание на различни обекти. Стандарт 1 Разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване съобразно участниците в нея, темата, целта и условията.	Открива и поправя правописни грешки във връзка с изучени правописни правила. Поправя собствени граматични и стилни грешки.		постигане на свързаност; – да дават подходящо заглавие на текст; – да преразказват устно или писмено кратък повествователен текст без пряка реч; – да съчиняват кратък повествователен текст; – да съчиняват кратък описателен текст; - да поправят правописни, граматични и стилни грешки в свой текст.

V. Методически указания по прилагането на учебната програма

5. 1. За обучението по Модул 1 „Начално ограмотяване”

- Началното ограмотяване се осъществява при спазване на **комуникативноречевия подход** и комплексно използване на следните принципи: **комбинаторен** (редуване на гласните и съгласните звукове още в началото на ограмотяването); **честотен** (въвеждане на буквите според честотата на употребата им в българския език); **психолингвистичен** (първо се въвеждат беззвучните съгласни, след това – звучните съгласни, а сонорните се разпределят според посочените по-горе принципи).

- Принципите на подредба на звуковете и буквите за изучаване се реализират най-добре по следния начин: **А, М, И, Т, Е, Н, Я, С, О, К, Л, Ъ, П, У, В, Г, Р, Д, Б, З, Ш, Ч, Ж, Ц, Х, Й, Щ, ,Ф, Ю, ДЖ, ДЗ, Ъ (ЪО).**

- Овладяването на механизма на четене се осъществява според изискванията на **звуковия аналитико-синтетичен метод** и представлява усъвършенстван вариант. Необходими са целенасочени упражнения за овладяване на механизма на четене, за стимулиране на цялостното четене и синхронизиране на четене с разбиране.

- В подготвителен етап:

Общоприетите в училищната практика дидактически методи и техники на обучение за интерпретация на лингвистична информация и за формиране на комуникативноречевни умения могат да бъдат използвани от учителя в процеса на обучение. Широко застъпени трябва да бъдат игровите похвати чрез използване на картинни и словесни ребуси; на сричкови верижки; лабиринти; гатанки; кръстословици; пъзели; чрез игри, предложени чрез картини (фотоси); чрез думи (съществителни, прилагателни, глаголи, лични местоимения, числителни имена, наречия) за избор и попълване в изречения или текст. За формиране на комуникативна компетентност съдействат и интерактивните методи, които мотивират ученика да извърши определено комуникативно действие или да се включи в определена комуникативна ситуация.

Подготвителният етап на ограмотяването се организира на **тематичен принцип**. Учениците овладяват по конкретни теми лексикален запас и езикови структури за общуване. Темите са съобразени с интересите, възрастовите възможности и потребностите на децата. Те се групират в следните тематични блокове: моят дом, моето семейство, моето родно място; училище, училищни вещи и предмети, учители, ученици; време, календарно време, часовник, организация на времето в училище; игри въкъщи и в училище; празници – рожден ден, имен ден, Нова година, Великден и др.; животни;

цветя; човешко тяло и грижи за здравето; формули за вежливост (поздрави, сбогуване, запознаване и др.)

В периода на ограмотяването, при запознаване със звуковете и буквите, използваните техники на обучение могат да бъдат свързани с моделиране, разпознаване, словообразуване, преобразуване, интониране, звуков анализ, съставяне на устен текст и др. Те съдействат за формиране на умения у учениците за идентификация и разграничаване на звуковете. Запознаването с фонемната система на българския книжовен език се реализира в практически план, а след това знанията за фонемите се затвърдяват и обогатяват по време на езиковото обучение.

Технологията за формиране на графични умения включва система от методически процедури за овладяване на ръкописните букви и начините на свързването им в думи, а именно: демонстриране на графични форми и движения; анализ на формата на буквата (анализ на зрителните елементи и на двигателните елементи); конструиране на букви от готови елементи (въображаемо мислене – изписване на буквата във въздуха); копиране на букви, буквосъчетания, срички; писане по образец; писане в графична мрежа; писане под такт; писане по частични трасиращи движения, ориентири.

Учениците овладяват умения да си служат практически с езиковите и речевите единици (звук и буква, дума, изречение, текст), умения за правилно, съзнателно четене, за грамотно и четливо писане, умения за прилагане на някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматични норми.

Формирането на начална комуникативна компетентност у учениците, наред с формиране на умения за ориентация в комуникативната ситуация и участниците в нея, съобразяване с комуникативната цел, предполага и формиране на умения за идентификация, разграничаване и правилна употреба в различните комуникативни актове на видовете изречения по цел на изказване чрез моделиране, разпознаване, преобразуване на изреченията от един вид в друг, съставяне на изречение и текст чрез игрови похвати и др.

5.2. За обучението по Модул 2 „Езиково обучение”

По този модул се предвижда овладяване на определен обем **езикови знания**, които могат да подпомогнат усъвършенстването на уменията за говорене, слушане, четене и писане на български език. Поставя се акцент върху устната реч, без да се пренебрегва овладяването на умения за писане на български език.

Езиковите знания се овладяват като **обобщени представи и в контекста на тяхното прилагане в речевата практика**. Подходът е **функционален, практически** и осигурява възприемане на езиковите явления в единство с овладяване на лексикален запас и езикови структури за речево общуване. Подборът на теми се съобразява с

предвиденото в Модул 1, но според резултатите на учениците може да се обогати с тематични ядра, свързани със социалния и културния живот: *В магазина; Пътуване; На театър; На кино; В сладкарницата; В библиотеката; На екскурзия в планината; На почивка край морето; При лекаря и др.*

Обучението се организира в уроци, **комплексни** по вид в два варианта: с акцент върху четенето и с акцент върху писането. И в единия, и в другия случай останалите дейности (говорене, слушане) по избор на учителя са съпътстващи.

Много голямо значение в обучението имат **сетивните опори и дидактичните игри**, чрез които се подпомага по занимателен начин овладяването на лексикални единици, смислови цялости, начини на свързване на думите в българския език и т.н.

Езиковата информация може да се извлече от художествени и нехудожествени текстове, от изречения, от словосъчетания и характерни езикови структури в българския език. Избраните текстове трябва да предоставят възможности за осъществяване на вътрешнопредметни и междупредметни връзки.

Съвременните аудиовизуални средства, както и мултимедийните презентации засилват интереса на учениците, стимулират възприемането и осмислянето на езиковата информация и събуждат творческото ѝ прилагане в разнообразни комуникативни ситуации.

VI. Специфични методи и форми за оценяване на постиженията на учениците

Обучението по български език за мигранти се провежда в часове извън учебния план и е по желание на родителите. Затова оценяването първоначално има повече поощрителен характер – оценяват се положените усилия от страна на учениците, а не толкова постигнатите резултати. Учителят осъществява непрекъснато пряк контрол върху работата на учениците и отчита постоянно постиженията им, за да дава оценка за напредъка на всеки ученик.

По време на комуникативните задачи и игрите се оценяват повече свободата и уместността на изказа, а не граматическите и структурните грешки, особено когато те не пречат да бъде осъществено общуването. Не трябва, разбира се, да се пренебрегва фактът, че през периода на обучение е необходимо да се формират и автоматизират правилни говорни навици, умения и произношение. Грешките трябва да служат повече като обратна връзка за преподавателя, за да анализира причините за допускането им и да търси начини за отстраняването им. Трудностите и грешките трябва да се преодоляват много тактично, за да не се обезкуражават учениците. Важно е формите за оценяване да отчитат системно постиженията на ученика в различните дейности, а вербалната формулировка на оценката да има предимно позитивен характер.